

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü*

Neslihan Özkerim Güner**

Öz

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde, mülteci ve sığınmacılara ilişkin doğrudan bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da Sözleşme, bu kişilerin haklarının korunması için en önemli hukuki araçlardan biridir. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımı ve geri göndermeme ilkesi açısından belli koşulların gerçekleşmesi aranılırken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde bu koşulların olmaması Sözleşmeye daha geniş bir uygulama alanı yaratmaktadır. Makalede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, mültecilerin haklarının korunmasındaki rolüne ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3, 5, 8, 13. maddeleri ile 4 no.lu ek Protokolün 4. maddesine dayanarak vermiş olduğu bazı kararlar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: AİHM, mülteci, geri göndermeme ilkesi

* Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülen ve 2015 yılında savunulan "Türk ve AB Hukukunda İltica Hakkı" başlıklı tezin bir bölümünden güncelleştirilerek ve eklemeler yapılarak kaleme alınmıştır.

** Araş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı

The Role of European Court of Human Rights on Protection of Refugees' Rights*

Neslihan Özkerim Güner**

Abstract

Although the European Convention on Human Rights does not regulate the rights of refugees directly, the Convention is one of the most important legal instruments to protect refugees' rights. While the 1951 Refugee Convention requires realization of certain conditions for the definition of the refugee and non-refoulement principle, the European Convention on Human Rights does not have any requirements for both issues. Being lack of those requirements, the European Convention on Human Rights provides wider implementation area than the 1951 Refugee Convention. In this article, with relation to the role of European Court of Human Rights in terms of protecting the refugees' rights, certain decisions of the Court taken in accordance with Articles 3, 5, 8, 13 of the European Convention on Human Rights and the Article 4 of Additional Protocol No. 4 will be examined. is difference between two instruments in order to determine the role of the the European Court of Human Rights, certain decisions of the Court granted in accordance with will be examined

Keywords: ECHR, refugee, non-refoulement principle

* This study has been drawn up by updating and adding a part of the thesis entitled "Asylum Right in the Turkish and EU Law" which was carried out at Dokuz Eylül University Institute of Social Sciences and defended in 2015.

** Research Asst., Çankırı Karatekin University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of International Relations Section of Public International Law

Giriş

1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi¹, mülteci statüsünü belirlemekte ve mültecilerin haklarına ilişkin bir çerçeve sunmaktadır. Sözleşme'nin ilk maddesinde mülteci statüsünün belirlenmesi için gerekli olan unsurlar belirtilmiştir. Buna göre, “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa bu olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen” kişiye mülteci statüsü verilir. Sadece söz konusu unsurları taşıyan kişi 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin sağladığı haklardan yararlanabileceği için Sözleşme'nin uygulama alanı sınırlıdır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) ise her ne kadar mülteci ve sığınmacılar ile ilgili doğrudan düzenleme yapılmamış olsa da insan haklarının korunması bağlamında ilgili maddeler mülteci ve sığınmacıların haklarının korunması için de uygulanabilir. AİHS'nin, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne nazaran konu ve kişi yönünden uygulama alanı daha geniştir, çünkü 1951 Cenevre Sözleşmesi, Sözleşme'den yararlanacak olan kişileri tanımlarken belli koşullar ararken, AİHS'nin koruma altına aldığı haklardan AİHS'ye taraf olan devletlerde bulunan herkes yararlanabilir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde bir kişiye mülteci statüsü verilebilmesi için öncelikle yabancılık unsuru aranmaktadır. Kişinin mülteci statüsüne başvurabilmesi için ülkesinin dışında olması gerekir. Ancak, AİHS'de bu konuda herhangi bir sınırlama mevcut değildir. Kişinin

1 The 1951 Convention Relating to The Status of Refugees, <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>, (21.09.2016). Sözleşme, 05.09.1961 tarih ve 10898 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir, Bundan sonra kısaca “1951 Cenevre Sözleşmesi” olarak anılacaktır.

AİHS'de düzenlenen haklardan yaralanabilmesi için ülkesi dışında bulunması gerekmez.

İkinci olarak, kişinin zulme uğrayacağından korkmasının sebepleri 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri olarak sınırlandırılmıştır. Bu sebeplerden başka bir nedenle zulme uğrayacağından korkan kişiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi koruma sağlamamaktadır. Oysa AİHS insanlık dışı muameleye maruz kalacak kişiye, korkunun sebebine bakmaksızın koruma sağlar. Ayrıca, 1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci statüsünden yararlandırmak için *gerçek risk* unsurunu ararken, AİHS asgari standartlarda bir riskin mevcudiyeti halinde bile, benzer durumdaki insanların yaşadığı potansiyel risk ve sonuçlara bakarak koruma sağlamaktadır². Kişinin gönderileceği ülkede insanlık dışı muameleye maruz kalabileceği konusunda ciddi bir emarenin bulunması korumanın sağlanması için yeterlidir³. Bu sebeple de AİHS'nin uygulama alanı 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre daha geniştir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci statüsünden yararlandırmak için aranan *devletin korumasından yararlanamıyor* olma koşulu AİHS'de bulunmamaktadır. Son olarak, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33/2. maddesinde geri göndermeme ilkesinden yararlanılamayacak durumlar düzenlenirken, AİHS'de bu konuda da bir sınırlama mevcut değildir. Bu bakımdan da AİHS'nin uygulama alanı 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre daha geniştir.

2 MOLE Nuala, Asylum and The European Convention On Human Rights, Human Rights Files No. 9 (Revised), Council of Europe Publishing, Londra, 2003, s. 18; BAYATA CANYAŞ, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2015, s. 80.

3 BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK Gülüm, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 108, 2013, s. 255.

AİHS’de belirtilen hakların ihlali durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) başvurulmaktadır. AİHM özellikle AİHS’nin 2, 3, 5, 8 ve 13. maddeleri ve 4 no.lu Protokolün 4. maddesi kapsamında vermiş olduğu kararlarla mülteci ve sığınmacı haklarının korunması için etkili bir yargı merciidir. Ayrıca, AİHM yargılama yaparken, Sözleşmeciler devletlerin taraf olduğu diğer antlaşma ve uluslararası kuruluşların içtihatlarını da incelediğinden, AİHS, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne nazaran daha geniş bir uygulama alanına sahiptir.

AİHM’nin vermiş olduğu kararlar, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) hazırlanmasında dikkate alınmıştır. Bu bakımdan özellikle 5. ve 13. maddelerin ihlali ile ilgili kararlar dikkate alınarak, Kanunda idari gözetim süreleri, idari gözetim kararlarına karşı başvuru yolları, geri gönderme merkezleri ve ikincil koruma düzenlenmiştir.

Bu makalede mülteci haklarının korunmasında AİHM’nin rolü, Mahkeme’nin ilgili bazı kararlarına değinilerek incelenecektir. Çalışmamızda inceleyeceğimiz AİHM kararları, özellikle AİHS’nin 3, 5, 8, 13. maddeleri ile 4 no.lu Protokolün 4. maddesine ilişkindir.

AİHS’nin 3. Maddesinin İhlaline İlişkin Kararlar

AİHS’nin 3. maddesine göre; “Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz”⁴. Sözleşmeciler devletlerde yaşayan herkes AİHS’nin ihlali iddiasıyla AİHM’ye başvuruda bulunabilir⁵. Sözleşme’nin uygulanması AİHM’ye başvuru yapılarak talep edilebilir⁶. Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlali, genellikle *geri gön-*

4 AİHS m. 3.

5 WHITNEY Kathleen Marie, Does The European Convention On Human Rights Protect Refugees From “Safe” Countries, Ga. J. Int’l & Comp. L., Vol. 26, Spring, 1997, s. 376.

6 LAMBERT Helen, “Protection Against Refoulement from Europe: Human Rights Comes to Rescue”, International and Comparative Law Quarterly, Cilt: 48, 1999, (Comes to Rescue), s. 516.

dermeme ilkesinin ihlali durumunda ileri sürülmektedir. Bu sebeple geri göndermeme ilkesini açıklamakta fayda vardır.

Geri göndermeme ilkesi, sığınmacı haklarının koruma altına alınmasında önemli bir rol oynar. Kelime olarak “*refoulement*” geri gönderme, itiraz, men, sınır dışı etme, ret anlamlarına gelmektedir. “*Non-refoulement*” ilkesi ise, ırkı, dini, uyruğu, ait olduğu sosyal grup ya da politik görüşü sebebiyle temel hak ve özgürlükleri tehlike altında olan kişinin geldiği ülkeye geri gönderilmemesi anlamına gelir⁷. Bu ilkenin kaynağı uluslararası teamül hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur⁸. Uluslararası hukukta *geri göndermeme ilkesi* herkes için tanınmış olup ülkesindeki tehlikenin ortadan kalktığı ispatlanmadan, sığınmacının geri gönderilmemesi gerekir. Bu ilkenin amacı, sığınmacıları işkenceden, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleden korumaktır⁹.

Bu ilke Amerika, Afrika ve Avrupa'daki bölgesel sözleşmelerde de düzenlenmiştir¹⁰. Birçok ülke, *geri göndermeme ilkesine* imzaladıkları uluslararası sözleşmeler sebebiyle uyma yükümlülüğü altındadır¹¹. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde bu ilkeye yer verilmiştir. Söz konusu maddeye göre; “1. *Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırla-*

7 LAMBERT Helen, The Position of Aliens in Relation to The European Convention on Human Rights, Human Rights Files, No. 8, Council Of Europe Publishing, (ECHR), 2007, s. 48.

8 ALLAIN Jean, “The Jus Cogens Nature of Non- refoulement”, International Journal of Refugee Law, Sayı: 13, No: 4, 2002, s. 537.

9 GOODWINN-GILL Guy S., “Non-refoulement and the New Asylum Seekers”, Virginia Journal of International Law, Cilt: 26, Sayı: 897, 1985-1986, s. 6.

10 HAILBRONNER Kay, “Non-Refoulement and “Humanitarian” Refugees: Customary International Law or Wishful Legal Thinking?”, Virginia Journal of International Law, Cilt: 26, Sayı: 857, 1985-1986, s. 12.

11 MARTIN Scott M., “Non-Refoulement of Refugees: United States Compliance with International Obligations”, Harvard International Law Journal, Sayı: 357, 1982-1983, s. 651.

rına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (“refouler”) etmeyecektir”¹².

1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 33. maddesi iki durumu yasaklamıştır: geri gönderme (*expel*) ve iade etme (*return*). *Geri gönderme yasağı* ile kişinin sözleşmeye taraf olan ülkeden gönderilmesi yasaklanmıştır. *İade etme yasağı* ile ise kişinin, özgürlüklerinin tehlike altında olduğu ülkeye gönderilmesi yasaklanmıştır¹³. *Geri göndermeme ilkesi*, kişiyi sadece geldiği ülkeye değil, tehlike altında olabileceği üçüncü bir ülkeye göndermeyi de yasaklar. Ancak, kişi güvenli üçüncü ülke sayılan başka bir ülkeye gönderilebilir. Bu durumda da kişinin dolaylı olarak kendi ülkesine gönderilmemesine dikkat etmek gerekir. *Geri göndermeme ilkesi* koruma talep edilen devletin sadece toprak sınırları ile sınırlı değildir. Bu yasak uluslararası havalimanları, deniz limanları, karasuları gibi ülkenin egemenlik yetkisi olan alanları da kapsar. Aksi takdirde, devletlerin yükümlülüklerinin sadece toprak alanlarıyla sınırlandırılmış olması, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin uygulanmasını etkisiz kılar¹⁴.

Ceza hukukuna ilişkin olarak suçluların iade işlemlerinde, iade edilecek yabancıнын siyasi bir suç nedeniyle idam edilme riskinin olması halinde iade talebini reddetme teamül kuralı olarak görülmektedir¹⁵.

Geri göndermeme ilkesinin kitlesel sığınma taleplerinde uygulanıp uygulanmayacağı hususu 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin hazırlık aş-

12 1951 Cenevre Sözleşmesi, m. 33.

13 GAMMELTOFT- HANSEN Thomas, *Access to Asylum International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, s. 57.

14 UZUN Elif, “Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 8, Sayı: 30, 2012, s. 31.

15 YILMAZ Abdulhalim, “Mülteci hukuku açısından uluslararası hukukta “geri göndermeme” (non –refoulement) ilkesi”, 2011, *Uluslararası Af Örgütü*, http://www.amnesty.org.tr/icerik/37/502/multeci-hukuku-acisindan-uluslararasi-hukukta-%E2%80%9Cgeri-gondermeme%E2%80%9D-non-%E2%80%93-refoulement-ilkesi-%E2%80%93-av_-abdulhalim-yilmaz (26.9.2016).

masında tartışma konusu olmuştur. Sözleşmede kitlesel sığınma hal-lerine ilişkin bir istisna bulunmadığı için bu ilkenin kitlesel sığınma taleplerinde de geçerli olacağı savunulmaktadır¹⁶. Bölgesel sözleşmelerde de kitlesel sığınmalarda bu ilkeye uyma zorunluluğu olduğu belirtilmiştir. Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, Cartagena Deklarasyonu, İcra Komitesi Sonuçları, Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) görüşleri de bu yöndedir¹⁷. Kitlesel Sığınmalara ilişkin İcra Komitesi kararına göre, kitlesel sığınma bazı özellikleri taşımalıdır¹⁸. Bunlar; uluslararası sınıra ulaşan insanların önemli sayıda olması, bu varışın hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, ev sahipliği yapacak ülkenin kapasitesinin bazen yetersiz olması ve bireysel sığınma usullerinin kitlesel sığınma halinde yetersiz kalmasıdır¹⁹.

Ayrıca belirtmek gerekir ki 1951 Cenevre Sözleşmesi *geri gönderme ilkesi* ile mutlak bir korumayı düzenlememiştir. Sözleşme'nin 33. maddesinin 2. fıkrasında bu ilkenin sınırları düzenlenmiştir. Buna göre, bulunduğu ülkenin halkı için ciddi bir tehlike arz eden ve özellikle işlemiş olduğu adi bir suçtan dolayı hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulunan kişi bulunduğu ülke için tehlike arz ediyorsa bu ilkenin sağladığı haktan yararlanamaz. Bu husus, devletlerin bu istisnaları uygulayarak ilkenin uygulanmasını etkisiz hale getirebileceği gerekçesiyle eleştirilmektedir²⁰. Bu konuda uluslararası genel eğilim, bu ilkeden

16 YILMAZ, http://www.amnesty.org.tr/icerik/37/502/multeci-hukuku-acisindan-uluslararasi-hukukta-%E2%80%9Cgeri-gondermeme%E2%80%9D-non-%E2%80%93-refoulement-ilkesi-%E2%80%93-av_-abdulhalim-yilmaz (26.9.2016).

17 ÖZKAN Işıl, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 162.

18 Executive Comm. Conc. No. 100 (LV) of 2004, prg. (a).”dan aktaran Çiçekli, Mülteciler Hukuku, s. 312.

19 ÇİÇEKLİ Bülent, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”yla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 312.

20 TANERİ Gökhan, Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012, s. 81.

yararlandırılmak istenmeyen kişilerin, buldukları ülke için tehdit arz ediyor olsa da güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesidir²¹.

AİHM, mülteci ve sığınmacının geri gönderilmesi halinde, gönderileceği ülkede, işkence, kötü muamele veya insanlık dışı bir muamele ile karşılaşmasının kesin ya da olası olması durumunda, AİHS'nin 3. maddesine dayanarak, devletlerin, mülteci veya sığınmacıyı olası riskten korumak için, geri göndermemesi gerektiğine dair karar vermektedir²². Mülteci veya sığınmacının insanlık dışı muamele görebileceği ülkeye gönderilmesinin yasak olmasının yanında, kişinin ülkeden çıkarken insanlık dışı bir muameleyle maruz kalmaması da sağlanmalıdır²³. AİHS *geri göndermeme ilkesinin* uygulanması bakımından, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre daha elverişlidir. Çünkü Cenevre Sözleşmesi'nin aksine, AİHS'nin 3. maddesinin uygulanmasının talep edilebilmesi için kişinin mülteci statüsünü almış olmasına gerek yoktur²⁴.

AİHM'nin geri göndermeme ilkesini uyguladığı kararlarına örnek vermek gerekirse, *Soering v. Birleşik Krallık*²⁵ kararı, Mahkeme'nin bu konuda vermiş olduğu en önemli kararlardan biridir. Davaya konu olayda, Alman vatandaşı, Amerika'nın Virjinya eyaletinde cinayet suçu işlemiş ve ölüm cezasına çarptırılmıştır. Karar verilmeden önce Birleşik Krallık'a kaçan başvurunun, Amerika tarafından "Suçluların İadesi Sözleşmesi" kapsamında Amerika'ya iadesi istenmiştir. AİHS'nin 3. maddesi insanlık dışı, aşağılayıcı muamele ve işkenceyi yasakladığı için AİHM, kişinin geri gönderilmesinin, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olduğuna karar vermiştir. Bu olayda *Soering*, siyasi suçlu olmaması ve mülteci statüsünden yararlanamamasına rağmen,

21 TANERİ, s. 82.

22 LAMBERT, Comes to Rescue, s. 518.

23 EINARSEN Terje, "The European Convention on Human Rights and the Notion of an Implied Right to de Facto Asylum", International Journal of Refugee Law, Cilt: 2, Sayı: 3, 1990, s. 274.

24 LAMBERT, Comes to Rescue, s. 516.

25 *Soering v. Birleşik Krallık*, (Başvuru No. 14038/88), Strasbourg, 07 Temmuz 1989.

Mahkemenin vermiş olduğu karar, *geri göndermeme ilkesinin vurgulanması* bakımından önemlidir.

Mahkeme *Soering* davasının aksine, *Cruz Varas ve Diğerleri v. İsveç*²⁶ ve *Vilvarajah ve Diğerleri v. Birleşik Krallık*²⁷ kararlarında AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermemiştir. *Cruz Varas ve Diğerleri v. İsveç* kararına konu olayda, Şilili olan başvuru geçmişte maruz kaldığı kötü muamele ve işkenceleri delil göstererek İsveç'ten sığınma talep etmiştir. Ancak, Mahkeme Şili'nin geçmişe nazaran daha demokratik bir ülke olduğunu, Şili'ye geri dönen mültecilerin olduğunu ve son yıllarda Şili'de işkence ve kötü muamele olaylarının yaşanmadığını gerekçe göstererek başvuruyu reddetmiştir. *Vilvarajah ve Diğerleri v. Birleşik Krallık* davasına konu olayda da *Cruz Varas* kararına atıf yaparak, başvuruların geri gönderilmesi halinde insanlık dışı muameleyle maruz kalacağı yönünde gerçek risk olmadığı için başvuruyu reddetmiştir. Ancak, Mahkeme kişinin gönderilmesi durumunda insanlık dışı muameleyle maruz kalması halinde Sözleşme'ye taraf olan devletin sorumluluğunun doğacağını belirtmiştir. Ayrıca, Mahkeme davaya konu olan olaydaki gibi durumlarda, taraf devletin toplumun güvenliği ile geri gönderilecek kişinin temel hakları arasında bir denge kurması gerektiğini vurgulamıştır. Her ne kadar *Cruz Varas ve Vilvarajah* kararlarında, *Soering* kararının aksine AİHS'nin 3. maddesine aykırılık tespit edilmemiş olsa da geri gönderme ilkesinin uygulamasının tartışılması bakımından önemli kararlardır²⁸.

26 Cruz Varas ve Diğerleri v. İsveç, (Başvuru No. 15576/89), Strasbourg, 20 Mart 1991.

27 Vilvarajah ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, (Başvuru No: 13163/87; 13164/87; 13165/87; 13447/87; 13448/87) Strasbourg, 30 Ekim 1991.

28 BACAIAN Livia Elena, The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in The European Union, Institut Européen De L'université De Genève Collection Euryopa, Vol: 70, 2011, s. 57.

*Chahal v. Birleşik Krallık*²⁹ kararı da AİHM'in önemli kararlarından biridir. Dava konusu olayda, Hindistanlı başvuru Birleşik Krallık'a sığınma talebinde bulunmuş, fakat başvurusu terörist aktiviteleri desteklediği, ulusal güvenliğe ve ev sahibi ülke topluluğuna karşı tehdit oluşturduğu gerekçesiyle reddedilerek, hakkında sınır dışı edilme kararı verilmiştir. Ancak başvuru politik kişiliği göz önünde bulundurulduğunda, ülkesine gönderilmesi durumunda ölüm ya da işkence riski bulunmaktaydı. Birleşik Krallık, güvenlik sebebiyle bu kişiyi sınır dışı etmek istemesine rağmen, Mahkeme, kişinin sınır dışı edilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar vermiştir. *Ahmed v. Avusturya*³⁰ kararında da, Mahkeme *Chahal* kararına atıf yaparak başvuru geri gönderilmesinin AİHS'nin 3. maddesine aykırı olacağını tespit etmiştir. Davaya konu olayda, Somali vatandaşı olan başvuru hırsızlık suçunu işlemiş ve ev sahibi ülke topluluğu için tehdit oluşturduğundan geri gönderilmek istenmiştir. Mahkeme, AİHS'nin 3. maddesinin 1951 Cenevre Sözleşmesinden daha geniş bir koruma sağladığını bu davada vurgulamıştır.

Bir diğer örnek dava olan *Jabari v. Türkiye*³¹ davasında, başvuru İranlı bir kadın olup, evli bir erkekle cinsel ilişkisinin olduğu şüphesiyle İran'da gözaltına alınmıştır. Başvuru, ailesinin yardımı ile kaçmayı başarmış, Fransa üzerinden Kanada'ya ulaşmak amacıyla İstanbul'dan geçerek Fransa'ya gitmiştir. Ancak, Fransa'da pasaport kontrolünde pasaportunun sahte olduğu anlaşılmış ve İstanbul'a geri gönderilmiştir. Başvuru, Türkiye'den sınır dışı edilmesi durumunda İran'da taşlanarak öldürülme riski olması sebebiyle sığınma talebinde bulunmuştur. Ancak, Türkiye, İstanbul ya da Paris'te sığınma talebinde bulunmadığı ve 1994 Yönetmeliği'nde belirlenen 5 günlük süreyi kaçırdığı için başvuruyu reddetmiş ve Jabari'nin sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine kişi, BMMYK'ye başvurmuş ve kendisine mülteci sta-

29 *Chahal v. Birleşik Krallık*, (Başvuru No: 70/1995/576/662), Strasbourg, 15 Kasım 1996.

30 *Ahmed v. Avusturya*, (Başvuru No: 25964/94), Strasbourg, 17 Aralık 1996.

31 *Jabari v. Türkiye*, (Başvuru No. 40035/98), Strasbourg, 11 Temmuz 2000.

tüsü verilmiştir. Sınır dışı edilme riski olması sebebiyle de, AİHM'ye başvurarak tedbir kararı alınmasını talep etmiştir. AİHM'de görülen davada, Mahkeme başvuru kadınının sınır dışı edilmesinin AİHS'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar vermiştir. Jabari davası, 1994 Yönetmeliği'nde belirtilen, sığınmacı talebinde bulunmak için verilen 5 günlük sürenin değiştirilmesine sebep olmuş, ancak bu süre 10 güne çıkarılarak, hak düşürücü özelliğini korumuştur³².

*D v. Birleşik Krallık*³³ kararında ise, başvuru St. Kitts'li olup, Birleşik Krallık'ta A sınıfı uyuşturucu madde taşıdığı gerekçesi ile hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Cezasının altıncı yılında, iyi hal sebebiyle hapisshaneden erken çıkarılmasına karar verilmiştir. Hapishanedен çıktıktan sonra başvuru, HIV pozitif taşıdığını fark etmiş ve tedavi olmak için Birleşik Krallık'ta kalmayı talep etmiştir. Mahkeme, başvuru geride gönderilmesi durumunda, döneceği ülkede karşılaşacağı sağlık hizmeti koşullarını göz önüne alarak, geri gönderilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar vermiştir. Bu kararda da kişi 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci olma koşullarını sağlamamasına rağmen, karar insani sebepler ile başvuru geride gönderilmesinin engellenmesi bakımından önemlidir. Ancak bu kararın aksine *Bensaid v. Birleşik Krallık*³⁴ kararına konu olayda, başvuru yıllardır İngiltere'de tedavi gördüğünü ve ülkesine geri gönderilmesi halinde Sözleşme'nin ihlal edileceğini iddia etmiş olsa da Mahkeme, kişinin Cezayir'de tedavi bulabileceğini belirterek başvuruyu reddetmiştir.

32 KORKUT Levent, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır Dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği", Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 66, Sayı: 4, 2008, s. 28. 2006 yılında yapılan değişiklikle 1994 Yönetmeliğindeki 10 günlük süre sınırlaması kaldırılmış ve sığınma başvurusunun *gecikmeden* yapılması öngörülmüştü. 1994 Yönetmeliği, 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır.

33 D. v. Birleşik Krallık, (Başvuru No. 30240/96), Strasbourg, 2 Mayıs 1997.

34 Bensaid v. Birleşik Krallık, (Başvuru No. 44599/98), Strasbourg, 06 Mayıs 2001.

*Altun v. Federal Almanya*³⁵ kararında Türk vatandaşı olan Altun'un Türkiye'ye geri gönderilmesi durumunda işkenceye maruz kalacağından şüphyle, başvurucunun geri gönderilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar verilmiştir. Davaya konu olayda, Türkiye, Almanya'da bulunan başvurucunun politik eylemlere katılması sebebiyle suçluların iadesi kapsamında Türkiye'ye gönderilmesini istemiştir.

*Ismoilov ve Diğerleri v. Rusya*³⁶ davasında, Özbekistan vatandaşı olan başvurucunun hakkında ülkesindeki politik aktiviteleri sebebiyle soruşturma açılmıştır. Başvurucu, Rusya'ya çalışmak için gitmiş, Rusya'da kalma izni bittikten sonra ülkeyi terk etmemiş ve burada sığınma talebinde bulunmuştur. Rusya, başvurucunun işkenceye uğrayacağına dair delil olmaması sebebiyle geri gönderilmesine karar vermiştir. Ancak, AİHM *Soering* davasına da atıf yaparak, başvurucunun geri gönderilmesi durumunda Özbekistan'da işkenceye maruz kalma riski bulunduğundan hareketle, geri gönderilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar vermiştir.

*Saadi v. İtalya*³⁷ davasında da mahkeme işkence riskini göz önünde bulundurmıştır. Dava konusu olayda Tunuslu başvurucu Milano'da yaşamaktadır. Ancak İtalya, başvurucunun uluslararası terörist faaliyetlerinden dolayı Tunus'a geri gönderilmesini istemiştir. Başvurucu, politik sığınma başvurusunda bulunmuş ama başvurusu, ulusal güvenlik sebebiyle reddedilmiştir. Ancak geri gönderilmesi durumunda, başvurucunun işkence, insanlık dışı ve kötü muamele ile karşılaşma riski bulunmaktadır. Mahkeme tarafından, bu risk göz önünde bulundurularak, başvurucunun Tunus'a geri gönderilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali olacağına karar verilmiştir. Mahkemeye göre bu gibi durumlarda başvurucu güvenli üçüncü ülkeye gönderilmelidir.

35 *Altun v. Federal Almanya Kararı*, (Başvuru No. 10308/83), Strasbourg, 03 Mayıs 1983.

36 *Ismoilov ve Diğerleri v. Rusya*, (Başvuru No. 2947/06), Strasbourg, 24 Nisan 2008.

37 *Saadi v. İtalya*, (Başvuru No. 37201/06), Strasbourg, 28 Şubat 2008.

Güvenli üçüncü ülkeye göndermenin tartışıldığı *T.I. v. Birleşik Krallık*³⁸ kararında, Sri Lankalı başvuru Almanya üzerinden, İtalya'ya oradan da Birleşik Krallık'a ulaşmıştır. Birleşik Krallık tarafından kişinin Almanya'ya geri gönderilmesine karar verilmiştir. Almanya'nın kendisini Sri Lanka'ya göndereceği iddiasıyla, başvuru Birleşik Krallık aleyhine dava açmıştır. Mahkeme, Sözleşmeye taraf olan devletin, sığınmacıyı güvenli üçüncü ülkeye göndermesi durumunda, kişinin gönderilen ülkeden sınır dışı edilmesinden dolayı olarak sorumlu olmayacağını, belirterek davayı kabul edilemez bulmuştur. Ancak bunun aksine *M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan*³⁹ kararında, başvuru- cunun Belçika'dan Yunanistan'a gönderildiğinde, Belçika tarafından başvuru- cunun Yunanistan'da haklarının güvence altında olmayacağını bilenebiliyor olması sebebiyle Yunanistan ile birlikte Belçika'nın da AİHS'nin 3. maddesine aykırı davrandığı tespit edilmiştir.

Refakatsiz çocukların bakım ve korunmasının sağlanması ile ilgili açılan *Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunya v. Belçika*⁴⁰ kararına konu davada, bakıma muhtaç küçük yaşta- ki çocukların korunmasının devletin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Mahkeme, AİHS'nin zamanın koşullarına göre yorumlanması gerektiğini vurgulayarak, refakatsiz çocuğun korunmasının sağlanmamasını Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bulmuştur.

AİHS'nin 3. maddesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nden daha geniş bir uygulama alanına sahip olmakla birlikte, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde korunmaya çalışılan hakka ilişkin paralel bir düzenleme içermektedir. AİHM, mültecilerin 3. maddeye aykırılık iddiası ile açtığı tüm davalarda benzer bir yöntem kullanmaktadır. Kişinin gönderileceği yerde işkenceye maruz kalıp kalmayacağı ya da gönderildi-

38 *T.I. v. Birleşik Krallık*, (Başvuru No: 43844/98), Third Section Decision as to the Admissibility of ECHR, 7 Mart 2000.

39 *M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan*, (Başvuru No: 30696/09), Strasbourg, 21 Ocak 2011.

40 *Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunya v. Belçika*, (Başvuru No: 13178/03), Strasbourg, 12 Ekim 2006, Final 12 Ocak 2007.

ği ülkeden işkenceye maruz kalabileceği başka bir ülkeye gönderilip gönderilmeyeceğini incelemektedir. Ayrıca, gönderileceği ülkedeki şiddet olaylarını ve kötü muameleye maruz kalma durumunda etkili bir başvuru yolu olup olmadığını da dikkate almaktadır⁴¹. Yinelemek gerekir ki AİHS, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki gibi herhangi bir sınırlama öngörmediğinden özellikle geri göndermeme ilkesinin uygulanması bakımından daha geniş bir şekilde koruma sağlar ve ikincil korumadan yararlandırabilir. Örneğin 1951 Cenevre Sözleşmesinde iklim mültecilerine ilişkin bir düzenleme bulunmazken AİHS'nin 3. maddesine dayanarak iklim mültecilerine ikincil koruma sağlayabileceği düşünülmektedir⁴². AİHS'nin 3. maddesinin amaç ve kapsamı dikkate alındığında, büyük çevre felaketlerinin yaşandığı ve yaşamın devam ettirilmesinin neredeyse imkânsız olduğu yerlere iklim mültecilerinin insani gerekçelerle gönderilmemesi ve bu kişiler için de *geri göndermeme ilkesinin uygulanabileceği savunulmaktadır*.⁴³

AİHS'nin 5. Maddesinin İhlaline İlişkin Kararlar

Sözleşme'nin 5. maddesinde *özgürlük ve güvenlik hakkı* düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; *"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadıkça hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:*

...

41 MOLE, s. 27.

42 BACAIAN, s. 60. İkincil koruma YUKK'un 63. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ikincil koruma, mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak ülkesine gönderilmesi halinde ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak veya uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak kişiye sağlanan statüdür.

43 KOLMANNSSKOG Vikram Odedra, Future Floods of Refugees A Comment On Climate Change, Conflict and Forced Migration, Norwegian Refugee Council, Oslo, 2008, s. 28.

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

...⁴⁴.

Mültecilerin, haklarında hukuka uygun herhangi bir idari gözetim kararı olmadan gözaltında tutulmaları, gözaltı süresinin uzunluğu ve gözaltı işlemi sırasındaki koşulların uygun olmaması durumları AİHS'nin 5. maddesine aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilerin yasa dışı yollardan ülkeye girişleri veya ülkede bulunmaları sebebiyle cezalandırılmayacağı düzenlemiştir.⁴⁵ Bu düzenlemelere göre yasa dışı yollardan ülkeye giriş yapan ve ülkede bulunan mültecilerin hukuka aykırı olarak özgürlüğünün sınırlanması her iki Sözleşme'nin de ihlalini oluşturur.

AİHM'nin 5. maddeye dayanarak vermiş olduğu örnek kararlardan biri olan *Amuur v. Fransa*⁴⁶ davasına konu olayda, rejim tarafından aile üyeleri öldürülmüş Somali vatandaşı dört kardeş, Somali'de hayati riskleri olduğundan dolayı Suriye üzerinden Fransa'ya gelmişlerdir. Sığınma başvurusunda bulunmak istemelerine rağmen, Fransa uluslararası havaalanında sahte pasaport taşımalarından dolayı gözaltına alınmışlardır. Başvurucular, gözaltına alınmalarının, gözaltı süresinin uzunluğunun ve koşullarının, AİHS'nin 5. maddesi ile Avrupa Komisyonu'nun mülteci haklarını korumaya yönelik karar ve tavsiyelerine uygun olmadığını iddia etmişlerdir. Mahkeme, başvurucuların havaalanında tutuldukları sürenin uzunluğunu, bu süre içerisinde başvuruculara herhangi sosyal, hukuki ve insancıl bir yardımın yapılmadığını da göz önüne alarak Fransız otoritelerinin Sözleşme'nin 5. maddesini ihlal ettiklerine karar vermiştir. Ayrıca Mahkeme, devletlerin kaçak göçmenlerle ilgili prosedürleri sebebiyle kişilerin 1951 Cenevre

44 AİHS m. 5.

45 1951 Cenevre Sözleşmesi, m. 31.

46 *Amuur v. Fransa*, (Başvuru No. 19776/92), Strasbourg, 25 Haziran 1996.

Sözleşmesi ile güvence altına alınan haklarından mahrum edilmeme-leri gerektiğini belirtmiştir⁴⁷.

*Riad ve Idiab v. Belçika*⁴⁸ davasında Filistinli mülteciler ülkeye girmek için geçerli vizelerinin bulunmadığı gerekçesiyle havaalanının transit geçiş bölgesinde tutulmuşlar ve günlerce haklarında hukuka uygun bir gözaltı kararı olmamasına rağmen çıkmalarına izin verilmemiştir. Bu süre zarfında da temel ihtiyaçları karşılanmamıştır. Mahkeme bu durumda başvurucuların *de facto* olarak hürriyetlerinden yoksun bırakıldıkları sonucuna varmıştır. Mahkeme, başvurucuların hukuka aykırı olarak tutulması sebebiyle 5. maddenin ihlal edildiğine ve havaalanındaki koşullar sebebiyle 3. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

*Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye*⁴⁹ davasına konu olan olayda başvurucular, hayati risk sebebiyle İran'dan Irak'a gitmiş ve burada BMYK tarafından mülteci olarak kabul edilmişlerdir. Daha sonra Türkiye'ye illegal yollardan giriş yapan başvurucular sınır dışı edilerek Irak'a gönderilmişlerdir. Türkiye'ye tekrar giriş yapan başvurucular hakkında Muş Ceza Mahkemesi tarafından, Türkiye'ye illegal yollardan giriş yaptıkları gerekçesiyle beş yıl hapis cezası verilmiş, ancak bu ceza ertelenmiştir. Haklarında verilen hapis cezası ertelenmiş olmasına rağmen başvurucular polis merkezinde gözaltına alınmış ve sınır dışı edilmek istenmiştir. Bunun üzerine AİHM'ye başvuru yapılmıştır. AİHM, hapis cezasının ertelenmiş olmasına rağmen, başvurucuların polis merkezine götürülmesi sebebiyle, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

*Ghorbanov ve Diğerleri v. Türkiye*⁵⁰ davasına konu olayda çoğunluğu çocuk ve bebek 19 Özbek kişi, BMMYK'ye başvurarak mülteci statüsü almış ve Türkiye'ye sığınmacı başvurusunda bulunmuşlardır. Bu kişiler, 2008 yılında Türkiye tarafından sınır dışı etme

47 Amuur v. Fransa, prg. 43.

48 Riad ve Idiab v. Belçika, (Başvuru No. 29787/03 ve 29810/03), Strasbourg, 24 Ocak 2008.

49 Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye, (Başvuru No. 30471/08), Strasbourg, 22 Eylül 2009.

50 Ghorbanov ve Diğerleri v. Türkiye (Başvuru No: 28127/09), Strasbourg, 3 Aralık 2013.

kararı olmaksızın, sınır dışı edilerek İran'a gönderilmiştir. Bir hafta sonra, İran'dan yasa dışı yollar ile tekrar Türkiye'ye gelen bu kişiler, Van Barosuna hukuki yardım için başvurmuş, ancak on gün sonra tekrar sınır dışı edilmişlerdir. Başvurucular, birden çok kere, sınır dışı kararı olmaksızın İran'a gönderilmeleri sebebiyle AİHM'ye başvurmuşlardır. AİHM, bu durumun, usulî güvenceler olmaksızın yapılmasını AİHS'nin işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağını düzenleyen 3. maddesi ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını düzenleyen 5. maddelerinin ihlali olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, başvurucuların gönderilme şeklini göz önünde bulundurarak ve çoğunluğun yaşlarını dikkate alarak, başvurucuların Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında insanlık dışı muamele olarak sınıflandırılmaya yeterli ağırlıkta acı çekmiş oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Mahkeme, *Abdolkehani ve Karimnia v. Türkiye* kararına atıf yaparak, başvurucuların sınır dışı edilmek amacıyla kanuna aykırı bir şekilde alıkonulmasının Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlali olduğu, alıkonulan mültecilerin alıkonulma nedenlerine ilişkin bilgilendirilmemelerinin Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrasının ihlali olduğu sonucuna varmıştır.

*Aliev v. Türkiye*⁵¹ davasında başvurucu, Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçmek isterken 2009 Kasım ayında yakalanmış ve 2010 Eylül ayına kadar yabancıların bulunduğu bir merkezde tutulmuştur, bu süre içinde yaptığı sığınma talepleri dikkate alınmamıştır. 2010 Eylül ayında, avukat aracılığı ile sığınma talebi alınarak serbest bırakılmış, bir ay sonra hırsızlık suçlaması ile tekrar gözaltına alınmıştır. Mahkeme kişinin serbest bırakılmasına karar vermiş olmasına rağmen, polisler kişiyi tekrar karakola götürmüş ve sonradan karakola gelen avukatının talebine rağmen serbest bırakmamışlardır. Karakolda tutulduğu süre boyunca da kötü muameleyle maruz kalmıştır. AİHM, kişinin özgürlüğünün kısıtlanması, kötü muameleyle maruz kalması ve etkili bir hukuk yoluna başvuramamış olması sebebiyle Sözleşme'nin 5, 3 ve 13. maddelerinin ihlali olduğuna karar vermiştir.

51 *Aliev v. Türkiye*, (Başvuru No. 30518/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.

*T. ve A. v. Türkiye*⁵² kararı, başvurucuları mülteci olmamasına rağmen emsal teşkil edebilecek olması bakımından önemlidir. Davaya konu olayda, başvurucular İngiliz vatandaşı olup İnan'dan Manchester'a giderken İstanbul Atatürk Havaalanı'nı aktarma havaalanı olarak kullanmaktadır, ancak pasaport kontrolü sırasında başvuru T.'nin fotoğrafının başkasına ait olabileceğinden şüphle başvuruçunun seyahat etmesi engellenmiş ve başvuruçü gözaltına alınmıştır. AİHM, başvuruçunun özgürlüğünün kısıtlanması sebebiyle AİHS'nin 5. ve havaalanındaki koşullar sebebiyle AİHS'nin 3. maddelerinin ihlal edildiğine dair karar vermiştir.

*Musaev v. Türkiye*⁵³ davasında ise başvuruçü, Özbek asıllıdır. 2008 yılından beri Türkiye'de yaşamaktayken 2 Nisan 2011 tarihinde cınayet soruşturması kapsamında gözaltına alınmış, 4 Nisan'da olayla ilgisinin olmadığı anlaşılmasına rağmen, vize süresi dolduğu için serbest bırakılmamıştır. Başvuruçü 27 gün boyunca gözaltında tutulmuş ve gözaltı nedeniyle ilgili kendisine bir bilgi verilmediği gibi hâkim karşısına da çıkarılmamıştır. Başvuruçü, gözaltı süresi içinde BMMYK'ye mülteci statüsü ve İçişleri Bakanlığı'na sığınmacı talebinde bulunmak için başvurmuştur. Daha sonra da serbest bırakılarak, mülteci kampına yerleştirilen kişi, AİHM'ye gözaltına alındığı süre içinde haklarının ihlal edilmesi sebebiyle başvurmuştur. AİHM, başvuruçunun hukuki bilgilendirme yapılmadan uzun süre gözaltında tutulmasının, AİHS'nin 5. maddesinin ve gözaltı süresindeki koşullar sebebiyle 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Türkiye aleyhine verilen bu kararlar, iç hukukta idari gözetim usul ve sürelerinin düzenlenmesine sebep olmuştur.⁵⁴

52 *T. ve A. v. Türkiye*, (Başvuru No: 47146/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.

53 *Musaev v. Türkiye*, (Başvuru No: 72754/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.

54 Bkz. EKŞİ Nuray, "İltica Talepleri Reddedilerek Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancılar İlişkin AİHM Kararlarının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na Etkisi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:5, Sayı:19 (Ekim 2014), ss. 74-80.

AİHS'nin 8. Maddesinin İhlaline İlişkin Kararlar

Sözleşme'nin 8. maddesinde özel hayatın ve aile hayatının korunması düzenlenmiştir. Maddeye göre;

“1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir”⁵⁵.

Göç sırasında mültecilerin ailelerinin dağılması veya yabancı bir kişiyle evlenmek istemeleri durumlarında aile kurma haklarının ihlali söz konusu olabilmektedir⁵⁶. Aile birliğinin korunması, uluslararası hukukun konusu olup, bölgesel ve uluslararası antlaşmalarda aile birliği ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Bu koruma, mülteci hukukuyla da ilişkilidir. Bu maddeye göre, devletler ailenin bir araya gelebilmesi veya dağılması için pozitif yükümlülük altındadırlar. Özellikle sınır dışı etme durumunda ailenin başka bir ülkede tekrar bir araya gelebilme olanağının olup olmadığı gözetilmelidir⁵⁷. Ayrıca üçüncü güvenli ülkenin mülteciyi kabul etmesi durumunda bu ülkenin, aile birliğini koruma amacıyla aile üyeleri için de kabul vermesi gerekir⁵⁸. Sınır dışı etme işleminin gerçekleşmesi durumunda kişinin bireysel ve aile yaşamına müdahale ediliyorsa bu madde kapsamında değerlendirme yapılmaktadır. Bu sebeplerle 8. madde de *geri göndermeme ilkesi* ile bağdaştırılmaktadır⁵⁹.

55 AİHS m. 8.

56 EDWARDS, Alice “Human Rights, Refugees and the Right “to Enjoy” Asylum”, International Journal of Refugee Law, Cilt: 17, Sayı: 2, 2005, s. 312.

57 EINARSEN, ss. 375- 376.

58 EINARSEN, ss. 375- 376.

59 BAYATA CANDAS, s. 80.

AİHS'nin 8. maddesi bireylerin fiziksel ve manevi bütünlüğünün korunması için de başvurulabilir niteliktedir. Ancak yukarıda da belirtilen *Bernaid v. Birleşik Krallık* davasına konu olayda başvuru, 3. maddenin ihlali ile birlikte 8. maddenin de manevi bütünlüğünün bozulması sebebiyle ihlal edildiğini iddia etmiş olmasına rağmen Mahkeme, Sözleşme'nin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Bu karar, 3. ve 8. maddelerin birbiriyle sıkı sıkıya bağlanmış gibi değerlendirilme yapılarak karara varılmış olması, 3. maddeden ihlal bulunamayınca 8. madde bakımından değerlendirme yapılmaması sebebiyle eleştirilmektedir⁶⁰.

Sözleşme'nin 8/2. maddesinde bireylere tanınan hakkın devletler tarafından sınırlandırılması düzenlenmiştir. Maddenin uygulanmasında devletlere takdir yetkisi verilmiştir. Bu konuda *Abdulaziz, Cabales ve Balkandali v. Birleşik Krallık*⁶¹ kararı, önemli bir karar niteliğindedir. Abdulaziz vatansız statüsündedir ve sadece Malavi'ye ait seyahat dokümanına sahiptir. Başvurucunun eşi ise Portekizli olup, Birleşik Krallık'ta çalışmaktadır. Başvurucunun Birleşik Krallık'ta oturma izni talebi reddedilmiş ve ülkeyi terk etmesi istenmiştir. Başvurucunun aile hayatının korunması yönündeki itirazları dikkate alınmamış, eşinin vatandaşı olduğu ülkede yaşayabilecekleri belirtilmiştir. Başvurucunun, Portekizce bilmemesi sebebiyle Portekiz'de hayat kuramayacağı yönündeki iddiaları dikkate alınmamıştır. Diğer başvurucular yönünden ise sığınma talebi ya da vatansız olma durumu yoktur. Bu davaya konu olayda başvurucular, eşlerinin vatandaşı oldukları ülkelerinde aile düzeni kuramayacaklarını ispatlayamadıkları için Birleşik Krallık'ta oturma başvuruları reddedilmiştir. AİHM, başvurucuların eşlerinin vatandaşı oldukları ülkelerde yaşayamamaları için geçerli bir sebebin ispatı olmadığından, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediği so-

60 LAMBERT Helen, The European Convention On Human Rights And The Protection of Refugees: Limits And Opportunities, Refugee Survey Quarterly, Vol. 24, Issue 2, 2005, s. 44.

61 Abdulaziz, Cabales ve Balkandali v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 9214/80; 9473/81; 9474/81), Strasburg, 25 Mayıs 1985.

nucuna varmıştır. Mahkeme, AİHS'nin 8. maddesinin kişilere istediği ülkede yaşamayı seçme hakkı vermediğini vurgulamıştır.

Bir diğer örnek olan *Berrehab v. Hollanda*⁶² kararında, başvurucu Fas vatandaşıdır. Başvurucunun boşandığı Hollandalı eşinden bir çocuğu vardır. Hollanda, başvurucunun ikamet süresini uzatmamıştır. Başvurucu, çocuğu ile olan aile bağının korunması için Sözleşme'nin 8. maddesine dayanarak AİHM'de dava açmıştır. Mahkeme, bu davada, *Abdulaziz, Cabales ve Balkandali v. Birleşik Krallık* kararının aksine, başvurucunun ikamet izninin uzatılmaması kızı ile olan ilişkisinin devamının sağlanmasına engel olacağından, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlali olduğu sonucuna varmıştır. Bu davalar mülteci, sığınmacı ya da vatansızların aile birliğinin korunması amacıyla, ailelerinin yaşadığı ülkelere yerleştirilmeleri ve oturma izni verilmesi bakımından emsal teşkil edebilecek olmaları sebebiyle önemli kabul edilmektedirler.

AİHS'nin 13. Maddesinin İhlaline İlişkin Kararlar

Sözleşme'nin 13. maddesinde etkili başvuru hakkı şu şekilde düzenlenmiştir: *"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir"*⁶³.

Mülteciler ve sığınmacılar tarafından AİHS'nin 6. maddesi olan *adil yargılanma hakkına* aykırılıktan Mahkeme'ye başvuru yapılamamaktadır⁶⁴. Çünkü sığınma ve sınır dışı edilmeye ilişkin davalar, medeni hak ve yükümlülükler ya da ceza soruşturmaları ile ilgili değildir⁶⁵. Sınır dışı edilme durumlarına ilişkin davalar idari nitelikte uyuşmazlıklar olarak görülmektedir. Bu yüzden, Komisyon ve Mahkeme AİHS'nin 6. maddesinin sınır dışı edilme durumlarında uygu-

62 *Berrehab v. Hollanda*, (Başvuru No. 10730/84), Strasbourg, 21 Haziran 1988.

63 AİHS m. 13.

64 EINARSEN, s. 377; MOLE, s. 25.

65 EINARSEN, s. 377.

lanmayacağını yinelemiştir⁶⁶. Bunun aksine, mülteci ve sığınmacılar, etkili başvuru hakkından yararlanabilmektedir, ancak AİHS'nin 13. maddesinin sağladığı haktan yararlanabilmek için sınır dışı edilmeye ilişkin davalarda Sözleşme'nin diğer maddelerinin de ihlali iddiasının olması gerekir⁶⁷.

*Klass ve Diğerleri v. Almanya*⁶⁸ kararında, Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlalinin incelenmesi için en azından Sözleşme ile sağlanan haklardan birinin ihlal edilmiş olması gerektiğini belirtmiştir. Bu kararda, Mahkeme 8. maddenin ihlal edilmediğine karar verdiği için 13. maddenin ihlali olmadığı sonucuna varmıştır.

*Platform "Arzte für das Leben" v. Avusturya*⁶⁹ kararı, 13. maddeye aykırılıkla ilgilidir. Mahkeme bu davada 13. maddeye, AİHS'de belirtilen hakları güvence altına almak için başvurulabileceğini ve başka yerde düzenlenmiş bir hakkın icrası için tek başına bu maddeye aykırılık iddiası ile hak talep edilemeyeceğini belirtmiştir.

*Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye*⁷⁰ davasına konu olan olayda, başvurular Irak ve İran'dan Türkiye'ye yasadışı yollarla giriş yaparak sığınma talebinde bulunmuşlardır. Başvurucular hakkında sınır dışı etme kararı alınmış, ancak bu karara karşı başvuracak etkili bir başvuru yolu

66 EKŞİ Nuray, "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi"nin 6. Maddesinin Yabancıların Sınırdışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yıl: 29, Sayı: 1-2, 2009, s. 137; Yabancıların sınır dışı edilmesiyle ilgili AİHS'nin 6. maddesindeki eksikliği gidermek için Ek 7 no.lu Protokol'ün 1. maddesinde düzenleme yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. EKŞİ Nuray, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 82, Sayı: 6, Yıl: 2008, s. 2815-2817.

67 EINARSEN, s. 377.

68 *Klass ve Diğerleri v. Almanya*, (Başvuru No. 5029/71), Strasbourg, 06 Eylül 1978.

69 *Platform "Arzte für das Leben" v. Avusturya*, (Başvuru No. 10126/82), Strasbourg, 21 Haziran 1988.

70 *Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye*, (Başvuru No. 32940/08, 41626/08, 43616/08), Strasbourg, 13 Nisan 2010.

olmadığından Mahkeme Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

AİHS'ye Ek 4 No.lu Protokolün 4. Maddesinin İhlaline İlişkin Kararlar

Sözleşmeye ek olan 1952 yılında Paris'te imzalanıp, yürürlüğe giren 4 no.lu Protokol'ün⁷¹ 4. maddesine göre; “*Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır*”⁷².

Protokolün bu maddesi de *geri göndermeme ilkesi* ile ilişkilidir ve AİHM'nin kararlarına konu olmuştur. Örneğin, *Conka v. Belçika*⁷³ davasında başvuru, 1998 yılında Slovakya'dan kaçarak Belçika'da mülteci statüsüne başvurmuşlardır. Belçika Hükümeti, 1999 yılında Čonková ailesinin de dâhil olduğu birkaç Slovakyalı ailenin Belçika'yı terk etmesini talep etmiştir. Bu olayda başvuru, Belçika Hükümeti'nin genel bir kararla, Slovakyalı ailelerin ülkeyi terkini talep etmesinin, 4 no.lu Protokole aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. Mahkeme de vermiş olduğu kararda, sığınma başvurusu yapanların, toplu olarak sınır dışı edilemeyeceğini, her birinin başvurusunun bireysel ve objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak Protokol'ün ilgili maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Bunun aksine, daha önce tarihli *Henning Becker v. Danimarka*⁷⁴ davasına konu olayda Vietnamlı bir grup çocuğun sınır dışı edilmesinin 4 no.lu Protokolün 4. maddesine aykırı olduğu iddia edilse de Komisyon, her bir çocuğun durumunun objektif ve bireysel olarak ayrı ayrı değerlendirildiğinden davanın kabul edilemez olduğuna karar vermişti.

71 Türkiye 4 no.lu Protokol'ü 19 Ekim 1992'de imzalamış ve 23 Şubat 1994 tarihinde onaylamıştır. 3975 Sayılı Onay Kanunu 26 Şubat 1994 gün ve 21861 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Ancak onay belgesi henüz tevdi edilmediği için, Türkiye halen Protokol'e taraf değildir, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/351-353.pdf>, (21.09.2016).

72 AİHS'e Ek 4 no.lu Protokol.

73 *Conka v. Belçika*, (Başvuru No. 51564/99), Strasbourg, 5 Şubat 2002.

74 *Henning Becker v. Danimarka*, (Başvuru No. 7011/75), Council of Europe: European Commission on Human Rights, 3 Ekim 1975.

*Andric v. İsveç*⁷⁵ davasında, başvurucu 1994 yılında İsveç'e gele- rek Bosnalı bir Katolik olduğunu belirtmiş ve ülkesindeki olayları sebep göstererek sığınma talebinde bulunmuştur. Ancak, başvurucu herhangi bir risk altında olduğunu ispatlayamadığı için talebi İsveç otoriteleri tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine, başvurucu ülkeyi terk etmek için süre talep etmiş, tekrar başvuru yapmış ve başvurusu tekrar reddedilmiştir. Başvurucu, kendisinin diğer Bosnalı Hırvatlarla birlikte sınır dışı edilmesinin, 4 no.lu Protokolün 4. maddesine aykırı olduğunu iddia ederek AİHM'e başvurmuştur. Mahkeme, başvuru- sunun makul ve objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yaparak bu davada, başvurucunun talebini asılsız bulduğu için kabul edilemezlik kararı vermiştir.

Sonuç

AİHS'de her ne kadar sığınmacılar ve mülteciler hakkında doğrudan bir düzenlemeye yer vermemiş olsa da Sözleşmede güvence altına alı- nan hakların korunması amacıyla AİHM'ye mülteciler ve sığınmacılar tarafından başvurulabilir. AİHS'nin, mültecilerin korunmasını amaç- layan 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre uygulama alanı daha geniştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin aksine AİHS'de ne mülteci tanımı ne de geri göndermeme ilkesi herhangi bir sınırlandırmaya tabidir. Bu bakımdan AİHS daha geniş bir koruma sağlar.

AİHS'nin özellikle 3, 5, 8 ve 13. maddeleri geri göndermeme ilkesi ile ilişkilidir. Geri göndermeme ilkesinin uygulanması için bu mad- deler etkili koruma sağlamaktadır. AİHS'nin günün koşullarına göre yorumlanması Sözleşme'nin yorum araçlarından biridir. Bu sebeple Sözleşme'nin maddeleri zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yorumlanmakta ve koruma sağlamaktadır. Refakatsiz çocukların ba- kımı ve korunması durumları için de AİHS'nin 3. maddesi etkili bir araç haline gelmiştir. AİHS'nin 3. maddesi işkence, insanlık dışı mu-

75 *Andric v. İsveç* Kararı, (Başvuru No. 45917/99), AİHM (First Section), 23 Şubat 1999.

amele ve onur kırıcı davranışlar bakımından değerlendirme yapıp geri göndermeme ilkesini uygularken, kişinin güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesini güvence altına almayı amaçlar. AİHS'nin 3. maddesinin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde düzenlenmeyen durumlar bakımından ikincil koruma sağlama işlevi de bulunmaktadır. Her ne kadar şu ana kadar Mahkeme tarafından bu doğrultuda bir karar verilememiş olsa da iklim mültecileri için de *geri göndermeme ilkesinin* 3. madde kapsamında uygulanabileceği savunulmaktadır.

Sözleşme'nin 5. maddesi ise idari gözetim kararı olmaksızın gözaltına alma işlemlerinin yapıldığı, gözaltı süresinin uzunluğu ve gözaltı işlemi sırasındaki insanlık dışı muamele olması durumunda uygulanır. Sözleşme'nin 8. maddesi ise bireysel ve aile yaşamının korunmasını amaçlamaktadır. Sığınmacı ya da mültecinin bireysel ya da aile hayatı geri gönderilmesi halinde bozulacaksa bu madde kapsamında değerlendirme yapılarak *geri göndermeme ilkesi* uygulanmaktadır.

Sözleşme'nin 13. maddesi ise etkili başvuru yoluna başvurma hakkını düzenlemektedir. Sınır dışı etme kararları idari karar niteliğinde olduğundan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesini yabancılara uygulamamaktadır. Bunun aksine Sözleşmede düzenlenen başka bir hakkın ihlal edildiği iddiası ile birlikte 13. maddenin de ihlal edildiği iddiasıyla Mahkeme'ye başvurulabilir. Son olarak makalede Ek 4 No.lu Protokol'ün 4. maddesinde düzenlenen toplu sınır dışı etme yasasına aykırılıkla ilgili kararlar incelenmiştir. Mahkeme, toplu sınır dışı etmenin Protokole aykırı olacağını ve toplu sınır dışı etme durumlarında her bir bireyin durumunun ayrı ayrı objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Kaynakça

- ALLAIN Jean, “The Jus Cogens Nature of Non- Refoulement”, International Journal of Refugee Law, Sayı: 13, No: 4, 2002.
- BACAIAN Livia Elena, The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union, Institut Européen De L’université De Genève Collection Euryopa, Vol: 70, 2011.
- BAYATA-CANYAŞ, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasasının Uygulanma Koşullarının AİHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2015.
- BAYRAKTAROĞLU-ÖZÇELİK Gülüm, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 108, 2013.
- ÇİÇEKLİ Bülent, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- EDWARDS, Alice “Human Rights, Refugees and the Right “to Enjoy” Asylum”, International Journal of Refugee Law, Cilt: 17, Sayı: 2, 2005.
- EINARSEN Terje, “The European Convention on Human Rights and the Notion of an Implied Right to de Facto Asylum”, International Journal of Refugee Law, Cilt: 2, Sayı: 3, 1990.
- EKŞİ Nuray, “İltica Talepleri Reddedilerek Türkiye’den Sınır dışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancılara İlişkin AİHM Kararlarının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na Etkisi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 5, Sayı:19, Ekim 2014.
- EKŞİ Nuray, “İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin 6. Maddesinin Yabancıların Sınır dışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yıl: 29, Sayı: 1-2, 2009.
- EKŞİ Nuray, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye’den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 82, Sayı: 6, Yıl: 2008.

- GAMMELTOFT- HANSEN Thomas, *Access to Asylum International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- GOODWINN-GILL Guy S., "Non-Refoulement and the New Asylum Seekers", *Virginia Journal of International Law*, Cilt: 26, Sayı: 897, 1985-1986.
- HAILBRONNER Kay, "Non-Refoulement and "Humanitarian" Refugees: Customary International Law or Wishful Legal Thinking?", *Virginia Journal of International Law*, Cilt: 26, Sayı: 857, 1985-1986.
- KOLMANNSSKOG Vikram Odedra, *Future Floods of Refugees A Comment On Climate Change, Conflict And Forced Migration*, Norwegian Refugee Council, Oslo, 2008.
- KORKUT Levent, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır Dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği", *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl: 66, Sayı: 4, 2008.
- LAMBERT Helen, "Protection Against Refoulement from Europe: Human Rights Comes to Rescue", *International and Comparative Law Quarterly*, Cilt: 48, 1999, (Comes to Rescue).
- LAMBERT Helen, *The European Convention on Human Rights and The Protection of Refugees: Limits And Opportunities*, *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 24, Issue 2, 2005.
- LAMBERT Helen, *The Position of Aliens in Relation to The European Convention on Human Rights*, Human Rights Files, No. 8, Council Of Europe Publishing, (ECHR), 2007.
- MARTIN Scott M., "Non-Refoulement of Refugees: United States Compliance with International Obligations", *Harvard International Law Journal*, Sayı: 357, 1982-1983.
- MOLE Nuala, *Asylum and the European Convention on Human Rights*, Human Rights Files No. 9 (Revised), Council of Europe Publishing, Londra, 2003.
- ÖZKAN Işıl, Göç, İltica ve Sığınma Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- TANERİ Gökhan, *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non- Refoulement) İlkesi*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2012.

UZUN Elif, “Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 8, Sayı: 30, 2012.

WHITNEY Kathleen Marie, “Does the European Convention on Human Rights Protect Refugees from “Safe” Countries?”, Ga. J. Int'l & Comp. L., Vol. 26, Spring, 1997.

YILMAZ Abdulhalim, “Mülteci hukuku açısından uluslararası hukukta “geri göndermeme” (non-refoulement) ilkesi”, 2011, Uluslararası Af Örgütü, http://www.amnesty.org.tr/icerik/37/502/multeci-hukuku-acisindan-uluslararasi-hukukta-%E2%80%9Cgeri-gondermeme%E2%80%9D-non-%E2%80%93-refoulement-ilkesi-%E2%80%93-av_-abdulhalim-yilmaz (26.10.2014).

AİHM Kararları

Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye, (Başvuru No. 30471/08), Strasbourg, 22 Eylül 2009.

Abdulaziz, Cabales ve Balkandali v. Birleşik Krallık (Başvuru No. 9214/80; 9473/81; 9474/81), Strasbourg, 25 Mayıs 1985.

Ahmed v. Avusturya, (Başvuru No: 25964/94), Strasbourg, 17 Aralık 1996.

Aliev v. Türkiye, (Başvuru No. 30518/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.

Altun v. Federal Almanya Kararı, (Başvuru No. 10308/83), Strasbourg, 03 Mayıs 1983.

Amuur v. Fransa, (Başvuru No. 19776/92), Strasbourg, 25 Haziran 1996.

Andric v. İsveç Kararı, (Başvuru No. 45917/99), AİHM (First Section), 23 Şubat 1999.

Bensaid v. Birleşik Krallık, (Başvuru No. 44599/98), Strasbourg, 06 Mayıs 2001.

Berrehab v. Hollanda, (Başvuru No. 10730/84), Strasbourg, 21 Haziran 1988.

Chahal v. Birleşik Krallık, (Başvuru No: 70/1995/576/662), Strasbourg, 15 Kasım 1996.

Conka v. Belçika, (Başvuru No. 51564/99), Strasbourg, 5 Şubat 2002.

Cruz Varas ve Diğerleri v. İsveç, (Başvuru No. 15576/89), Strasbourg, 20 Mart 1991.

- D. v. Birleşik Krallık, (Başvuru No. 30240/96), Strasbourg, 2 Mayıs 1997.
- Ghorbanov ve Diğerleri v. Türkiye (Başvuru No: 28127/09), Strasbourg, 3 Aralık 2013.
- Henning Becker v. Danimarka, (Başvuru No. 7011/75), Council of Europe: European Commission on Human Rights, 3 Ekim 1975.
- Ismoilov ve Diğerleri v. Rusya, (Başvuru No. 2947/06), Strasbourg, 24 Nisan 2008.
- Jabari v. Türkiye, (Başvuru No. 40035/98), Strasbourg, 11 Temmuz 2000.
- Klass ve Diğerleri v. Almanya, (Başvuru No. 5029/71), Strasbourg, 06 Eylül 1978.
- M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan, (Başvuru No: 30696/09), Strasbourg, 21 Ocak 2011.
- Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunya v. Belçika, (Başvuru No: 13178/03), Strasbourg, 12 Ekim 2006, Final 12 Ocak 2007.
- Musaev v. Türkiye, (Başvuru No: 72754/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.
- Platform "Arzte für das Leben" v. Avusturya, (Başvuru No. 10126/82), Strasbourg, 21 Haziran 1988.
- Riad ve Idiab v. Belçika, (Başvuru No. 29787/03 ve 29810/03), Strasbourg, 24 Ocak 2008.
- Saadi v. İtalya, (Başvuru No. 37201/06), Strasbourg, 28 Şubat 2008.
- Soering v. Birleşik Krallık, (Başvuru No. 14038/88), Strasbourg, 07 Temmuz 1989.
- T. ve A. v. Türkiye, (Başvuru No: 47146/11), Strasbourg, 21 Ekim 2014.
- T.I. v. Birleşik Krallık, (Başvuru No: 43844/98), Third Section Decision as to the Admissibility of ECHR, 7 Mart 2000.
- Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye, (Başvuru No. 32940/08, 41626/08, 43616/08), Strasbourg, 13 Nisan 2010.
- Vilvarajah ve Diğerleri v. Birleşik Krallık, (Başvuru No: 13163/87; 13164/87; 13165/87; 13447/87; 13448/87), Strasbourg, 30 Ekim 1991.